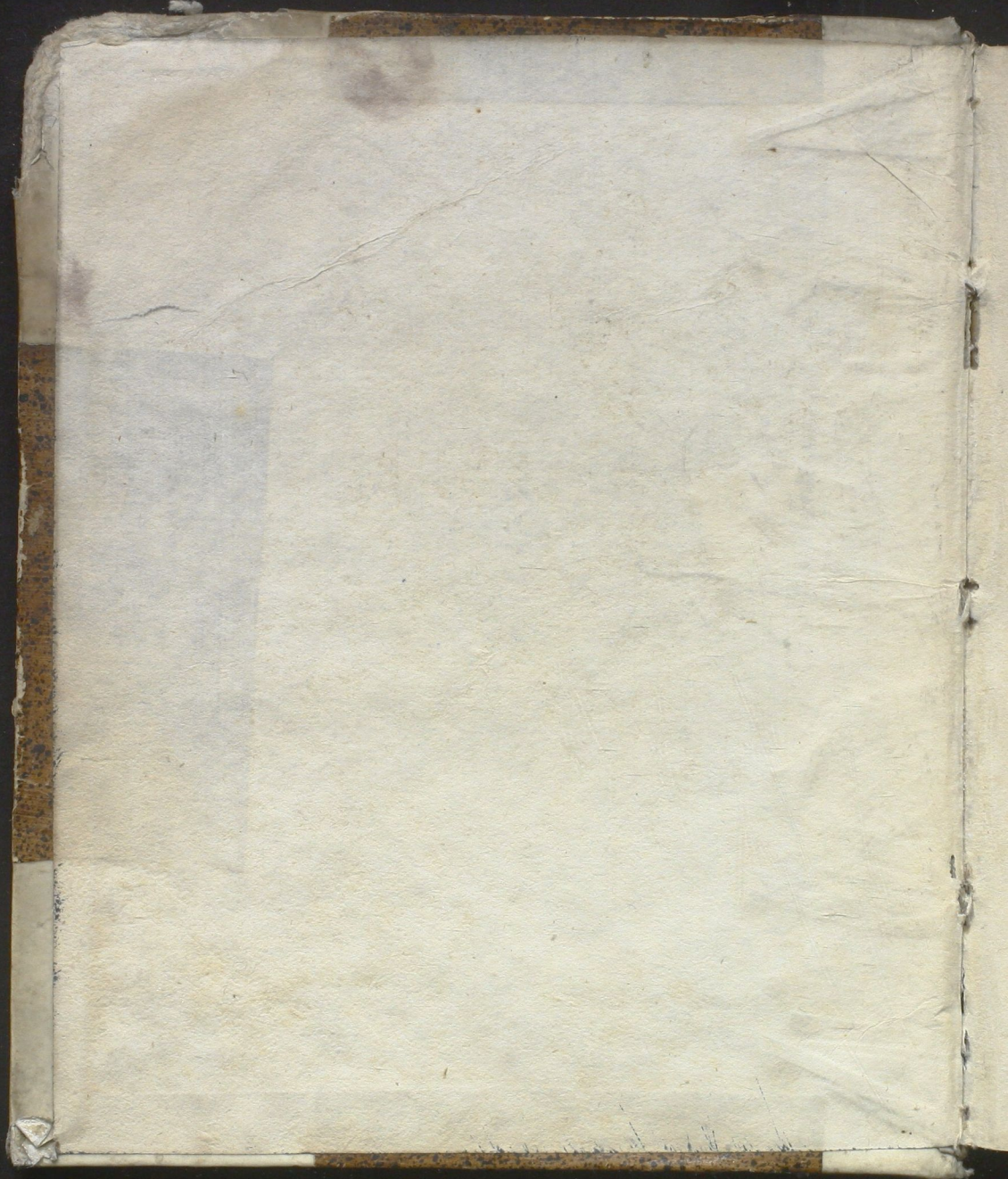




99

12



Q. D. B. V.

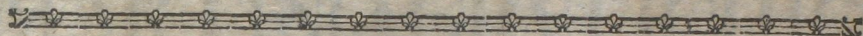
29

DE

SERVITUTE ERVDITA
PACE RELIGIOSA

SVBLATA

COMMENTATIO ACADEMICA



QVA

PRAESES

IOANNES GOTTLOB HEYNE

A. M. ET ORD. PHILOSOPH. ADIVNCTVS

D. V. NOVEMBRIS

ANNO PACIS RELIGIOSAE SAECVLARI ALTERO MDCCLV.

IN AVDITORIO MAIORI

LOCVM

INTER AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS
ADIVNCTOS

BENEVOLE SIBI CONCESSVM VINDICABIT

RESPONDENTE

IO. ANASTASIO GRVLICHIO

FREYBERGENSI

SANCT. HVMANIORVMQVE LITERARVM CVLTORE

WITTEBERGAE

EX OFFICINA GERDESIANA.

Dr. F. H. ...



SERVATVTE ERVDITA

FACE RELIGIOSA

SERVATA

COMMENTATO ACADEMICA

—————

QVA

PRAEFES

IOANNES GOTTLIB HEYNE

AUCTOR

D. N. NORMBURG

ANNO MDCCCLXXXIII

IN AVDITORIO MAIORI

L O C O

INTER AMPLISSIMI THEOLOGORVM ORDINIS

ADMNISTROS

BENEVOLE SUI CONSENSVM VINDICABIT

—————

IO. ANASTASIO GRALICCHIO

—————

—————

WITTEBERGA

ET OPTIMA ORDESTATI

Handwritten signature



V I R O
SVMME VENERABILI
AMPLISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
MARTINO GRVLICHIO
THEOLOGIAE DOCTORI CELEBERRIMO
ECCLESIAE TORGAVIENSIS PASTORI PRIMARIO
ET
DIOECESIOS SVPERINTENDENTI MERITISSIMO
NEC NON LYCAEI INSPECTORI GRAVISSIMO
DOMINO ET PARENTI
OMNI QVA PAREST
PIETATE, VENERATIONE
AC
OBSERVANTIA
AETERNVM SVSPICIENDO



TEMPORIS SVI ACADEMICI RATIONEM ALIQVAM
REDDITVRVS

DISSERTATIONEM HANCCE
SVBMISSO ANIMI CVLTV ET REVERENTIA
OFFERT AC CONSECRAT

FAVORIQVE PATERNO AC PERPETVO
DE MELIORI NOTA SE COMMENDAT

FILIVS OBEDIENTISSIMVS

IOANNES ANASTASIVS GRVLICH.



V I R
SVMME VENERABILIS,
AMPLISSIME ATQVE DOCTISSIME
PARENS SVBMISSO PIETATIS
CVLTV SVSPICIENDE

Patere, ut eas Tibi, Parens Venerande, quas studia mea academica protulere, primitias, tamquam certissima, summae illius, qua Te prosequor, pietatis, signa, mente gratissima offerre queam atque exhibere. Licet enim, quibus pro tot tantisque beneficiis adhuc in me perbenigne collatis, animum Tibi meum longe deuinctissimum declarandi, gratiasque, quantum possum maximas persoluendi, saepius quaesuerim; nulla tamen exoptatior mihi, nulla data est opportunior, qua illud ipsum perficerem, praesente. Non enim sanctissimum solum tempus, quod solemnem religiosae pacis memoriam in mentem nobis reuocat, me, aliosque eruditissimos Academiae nostrae Vitebergensis ciues, sacros hosce dies, ut disputando celebraremus inuitauit; uerum ille quoque imprimis dies proxime iam instans, quo ante annos LX. in hanc es lucem, Parens optime, susceptus, impulit me atque excitauit, ut omnem in eo operam studiumque collocarem, quo publicum aliquod gratiae meae mentis exstaret monumentum, quod, quanta Te pietate, animique prosequar religione, loqueretur. Scio ego quidem ac probe intelligo, Te, cum harum rerum prorsus fueris ignarus, omnia abs-

me

me prius, quam illud ipsum expectasse, at, si diuinatione quid
adsequi valeo, hoc eo gratius Tibi, iucundiusque fore arbitror,
quo citius est spe Tua opinioneque factum. Trado Tibi igitur,
Parens indulgentissime, ac offerro, bancce de erudita seruitute,
pace religiosa sublata, disputationem, quam defendere et ab alio-
rum obiectionibus publice prolatis uindicare studui. Accipe
eam, quam pietatis meae demississime Tibi obstrictae, testem esse
uolo, hilariori serenaque fronte, meque, quem innumerabilibus
adhuc exornasti beneficiis, amoreque amplexus es prorsus singu-
lari, futuris quoque temporibus, quod obseruantissime rogo ac
obsecro, Paterno Tuo favore, numquam iudica indignum. Na-
talem vero diem, proxime Tibi praesentem, qui mirifica me
lactitia cumulat, incredibilique uoluptate adfcit, laetus fortu-
natusque, quod ex animo opro, celebra. Reliquum quod restat,
summum ego praepotensque numen ardentissimis sancte inuoco
precibus, ut secundum uitae sine ulla offensione cursum, quam
beneuolentissime Tibi largiatur, quo et impofterum, meam in-
signiter promouere fortunam, familiaeque nostrae quam diuis-
sime praeesse, et munere Tuo sacro quod uno omnes a Deo effla-
gant ore, felicissime perfungi possis. Vitemb. die 5. Nouembr.
MDCCLV.

PROOE-





PROOEMIUM.



irifice mihi semper placuerunt ea *SENECAE a)* uerba, quibus tam uere, quam grauius pronuntiat: *Qui ante nos ista mouerunt, non domini nostri, sed duces sunt. Patet omnibus ueritas, nondum est occupata: multum ex illa etiam futuris relictum est.* Quam sententiam, etsi hodie non facile quisquam, nisi praeeconceptis occupatus opinionibus, in dubitationem adducat: olim tamen, iisque praesertim temporibus, quae sacrorum antecesserunt emendationem, dubia multis falsaque ea uidebatur. Respicio illam sigillatim aetatem, qua tristissima ignorantiae ac, quae eius comes est, superstitionis, facies, totum fere obduxerat orbem: cum homines, quemadmodum uaria, ita ea premerentur seruitute, ut nonnisi, quod placeret aliis, scire, credere, affirmare, negareque auderent. Multos enim inuenimus istius temporis eruditos fuisse, quales saltem uideri illi haberique uolebant, quibus

A

a) Epist. ad Lucil. 33.

bus Romanorum cura olim sacrorum erat, tales igitur, qui ueritatem omnem in suam ipsorum uenisse possessionem, claustraque sola eas officinas esse, in quibus omnis doctrina suam fixerit domicilium, ambitiose arbitrarentur. Hinc orta erudita quaedam seruitus, cui sapientiores etiam obnoxii, uoluerint, noluerint, fuere. A cuius iugo liberationem, si paullo altius considerare constituam, non puto alienum quid ab huius me temporis solemnitate suscepturum esse, quo pacis religiosae libertatisque, diuinitus nobis ante duo concessae saecula, piam celebramus gratamque memoriam. Cum igitur academicae rationes dissertationem a me habendam hoc tempore postulent, aliorum excitatus exemplis in eo eius argumentum occupabo, ut, quanta olim eruditae imposita fuerit seruitus, exponam doceamque, huius iugi depulsionem pacis religiosae fructum esse, eique acceptam referri debere. In hoc autem exsequendo proposito commodissime me acturum puto, si ipsa duce ordinis natura, commentationis huius partes constituam duas, quarum prima seruilem istorum temporum conditionem describat exemplisque depingat eius faciem miseram; altera uero demonstret euentuque comprobet, qua ratione per eam pacem fructuosissimam hoc seruitutis eruditae iugum ab hominum sit ceruicibus depulsum.

SECTIO I.

Quae seruitutem eruditam ob oculos ponit.

§. I.

Ingressurus hanc, de seruitute erudita, commentationem, quoniam omnis, quae ratione debet, et uia procedere disputationis, a definitionis iniitiis solet explicataque nominis notione proficisci, intelligo etiam hoc requiri a me, ut quid per

per eam indicatum uelim, definiam ambiguitatemque, ex hac dissertatione circumscribam. Iam primum, seruitutis in uniuersum notionem non male quemquam arbitror sibi formaturum esse, si eam, necessitatem agendi quod alter probat, nominauerit. Cui, qui subiectus est, quoniam libertate priuatur, haud incommode seruitutem cum LAERTIO *b)* uocare possumus *σέρνω αυτοπραγίας* priuationem liberae actionis. Erudita igitur erit seruitus, *illius agendi necessitas, quod placet eruditis*. Omnia nimirum eruditorum iudicio iussuque metienda, nihil sentiendum, dicendum, faciendumque libere. Hinc omnia consilia resque omnes et actiones non ab homine eiusmodi ipso, sed alieno exoriuntur. Romanorum serui, iique eruditi, quod constat, uaria negotia expediebant, et quamcunque domini uoluerant, artem tractabant omittebantque. Quod, nisi faciebant, grauissime in eos seuerissimeque animaduertebatur. Horum quidam erant pictores, chirurgi, unctores, et quam quisque personam gerere iussus erat, eam sustinere debebat. *c)* Nonne olim maioribus nostris idem fere accidit? Sub iugum quasi missi eruditorum, sentire, credere, scribere coacti sunt id, quod eruditum exigebat dominium. Expungebant et exsculpebant eruditionis scientiarumque imagines, hac uel illa specie iussi, et, quam iubebantur, induebant personam metu compulsi. En duram grauem et minime decentem liberales homines seruitutem, quae eruditos olim preffit, et quam nec ipsi hodie probant, qui Romanorum Praesuli obsequio sese obstrinxerunt.

§. II.

Haud erit difficile exemplis ex antiqua memoria petitis nostrum probare adfertum: quorum, cum multa occurrant,
 A 2
 qui-

b) In Zenone Lib. VII. p. 44r. ed. Menag.

c) Vid. PIGNORIVS de Seruis p. 70-30.



quibusdam tantum producendis rem effectum iri putamus. Principio, si prisca animo repetimus tempora, et quoad longissime mens respicere spatium praeteriti temporis poterit, eius recordamur memoriam ultimam, elegantes disciplinas proscriptas, iisque homines interdictos, inuenimus. Hoc PAVLLINVS PETROCORIVS d) ubi MARTINI uitam describit, de eius coenobio his uerbis testatur:

Exercere artem prohibet, conceditur unum
Scribendi studium

Attamen his rebus minor aetas sola tenetur.

Cum igitur homines bonis prohiberentur artibus, illae scilicet literae conticuerunt atque exulauerunt, quas humanas sole-
mus diuinasque nominare. Illae autem quam arctiori cum his uinculo copulandae sint, optimus quisque perspicit. Ac MELANCHTHON fontem malorem inde detexit, quod homines olim a sanctorum disciplinarum societate humanas seiungendas longissimeque remouendas putauerint. Grauius enim et uero conuenienter dixit e): *Primum omnino illas malorum est in erudita Theologia. Est enim confusanea doctrina, tota doctrina monstrosa est et similis illi picturae apud Horarium: Humano capiti uerum cervicem cet.* Cum igitur tantum habeat mali in erudita Theologia, facile iudicari potest, Ecclesiae opus esse multis magnis artibus. Hoc usu ueniebat primis istis barbariei dominatricis temporibus. Egregie erat doctus qui literas pingere, cantare librosque ornare figuris sciebat. Dignus igitur erat, nescio quis, cuius eruditio ita commendaretur: *Hic in gremio ecclesiae nobiliter floruit. Nam peritus lector fuit, et cantor, et librorum illuminator f).* Quod quidem studium

d) Lib. II. v. 117. p. 18. ed. CHR. DAVMII.

e) In Orat. de utilitate philosophiae Tom. I. Declam. p. 329.

f) Vid. Historia ORDERICI VITALIS. Conf. GUNDLINGII Historie

dium, etsi non omni laude uacet, rem tamen non conficit totam. PETRARCHA g) ita Monachorum merita describit sui temporis: *Alii membranas radunt, alii libros scribunt, alii corrigunt, alii ligant, et superficiem comunt.* Et BARTHIVS h) hanc ipsis laudem tribuit: *Scribere autem multis Monachis laudem meritam, ut opus ipsis proprium conciliauit, cui sane conseruationem multorum optimorum librorum debemus, ut aliorum ignauiae inscitiaeque plurimum amissionem.* Eruditio igitur, si qua supererat, neque barbara dominandi ratio, doctrinae expultrix, eam fugauerat, in claustris habitare solis uidebatur.

§. III.

Aliud seruitutis eruditae exemplum illudque luculentum conspiciendum nobis sese offert in VIRGILIO Episcopo Salisburgenfi Saeculo VIII. Qui, quoniam docuerat, homines dari, qui aduersa nobis urgerent uestigia, quos Antipodas uocant, a ZACHARIA Pontifice Romano, stupore noui miraculi percussus, iussus fuit loco, sacerdotioque decedere suo. BAELIUS i) ita de eo scribit. *Mr. Morevi en parle, mais sans toucher à une chose, qui meritoit d'être rapportée. Il n'a rien dit des persecutions, que ce Prelat essuia pour avoir cru des antipodes. On en fait la guerre à la cour de Rome: les flateurs des Papes eludent cela autant, qu'il leur est possible, mais ils ne sauroient euitter, que l'on n'en con-*

A 3

clue

storie der Gelahrheit Tom. II. p. 1419. Alii alia eiusmodi exempla suppeditant inter hos CONRINGIUS Antiquitat. Academ. p. 291.

g) Lib. IX. ep. 5. p. 321.

h) Aduersar. Sacr. Lib. II. cap. 4.

i) Dictionnaire Tom. III. p. 824.

k) Vbi etiam plura testimonia ex AVENTINO, aliisque huic rei probandae afferuntur.

clue l'ignorance crasse de ce siècle là. Et paullo post, in notis subiectis: *A peine eut-il debité cette doctrine, qu'on l'accusa de soutenir, qu'il y avoit un autre monde & d'autres hommes au dessous de nous, un autre soleil, un autre lune. Boniface Archevêque de Maience prit feu là dessus, & traiza empies ces opinions. Il censura Virgile publiquement, & lui fit signifier en qualité de Legat du Pape de ne plus corrompre par de telles railleries la pureté de la doctrine chreienne. Le Pape envoya des Deputés au Duc de Baviere, & lui écrivit, que son intention étoit, que si Virgile étoit prêtre, on le dégradat du Sacerdoce, & qu'on l'envoiat à Rome pour y rendre compte de sa conduite. Grauius itaque in eum consultum est, quam quidem in eos, qui Ciceronis tempore eam opinionem profitebantur, quae nunc veritas aperta est. Illi enim, cum in hanc descendissent opinionem, tanquam excordes et stolidi tantum habebantur. Testis est CICERO l) ita eos, cum alloquitur: *Nonne etiam dicitis esse e regione nobis e contraria parte terrae, qui aduersis uestigiis stent contra nostra uestigia, quos antipodas uocatis? Cur mihi magis succensetis, quia ista non adspernor, quam eis, qui eum audiunt, desipere uos, arbitrantur? Mira seruitus, si, quae opiniones aliorum perspicaciam superant, cum haud male sanae sint, eas damnare statim, atque, auctores loco suo ideo deicere!**

§. IV.

Quanta autem seruitus fuerit eruditis subeunda Saeculo in primis X. quis est omnium tam ignarus rerum, hoc ut eum fugere possit? Refert hoc Saeculum tristissimam ignorantiae impietatis ac tyrannidis omnis imaginem, adeo, ut ipsi id horruerint recentiores Pontificii m). Hoc FR. SPANHEMIVS fufe pro-

l) In quaest. Academ. Lib. IV. Cap. 39.

m) In Hist. Christiana Suec. Tom. I. Op. p. 1439.

probauit, multis eorum exemplis, quos talis eruditorum
 prefferat seruitus, in medium adductis. Cuius uerba, cum
 mirifice rem illustrent, non dubito huc apponere: Ita enim
 ille exponit: n) *Quo factum est, ut Osiores essent Monachi
 omnium bonarum sacrarumque literarum, desierintque monaste-
 ria esse meliores scholae. Usque adeo, ut, si qui Abbates essent
 harum amantiores, non ante quiescerent γασέτες ὀπυοί, donec
 aut sponte, aut coacte Abbates illi decederent, uel ex Rabhani
 Fuldensis exemplo Aeuo priore, dein Reginonis Prumensis, qui
 ad huius saeculi annum fere XII. peruenit. Idem Abboni imo
 grauius contigisse referunt. Abbati scilicet Floriacensi Aure-
 lianensis dioceseos, ipso Baronio describente ad annum MCCCCLXX.
 N. V. qui dum monasticam disciplinam ac literarum scientiam
 promoueret, hoc ipso a Monachis suis occidendus fuit, eliso guttu-
 re, ut Scorus superiore saeculo graphiis confodiendus fuerat.*

§. V.

Iam missis reliquis propius ad ea accedimus tempora, quae
 repurgatis sacris coniunctiora sunt, magisque contigua. Quae
 tempora, cum animo perlastramus, mira etiam seruitutis lite-
 rariae incrementa animaduertimus, ea nimirum aetate, quae
 in Saeculum incidit XV. Scriptores bonae fidei referunt,
 PAVLLVM II. Pontificem R. odio in bonas inflammatum lite-
 ras, PLATINAM, POMPONIVM LAETVM ET CALLIMACHVM
 in custodiam datos uariis affecisse cruciatibus. Testis est
 PAVLLVS IOVIVS o) qui ita rem refert accidisse: *Callima-
 chus indignam in fonte animo subiit calamitatem, quum Paul-
 lus II. illustres academiae sodales, odio temere concepto, tanquam
 maligne conspirantes persequeretur, ita, ut ipse ante alios desum-
 ti Graeci nominis reus, tormentis et carcere poenas daret.*

Prin-

n) l. c. p. 1440.

o) in Elogio Doctor. Viror. p. 90.

Principis indocti furis impulsâ fugavit
Roma, sed excepit Sarmata Callimachum.
Quid non fata queant Romae sub Principe duro?
Danubio Tibris plus feritatis habet. p)

Idem IOVIVS in POMPONII LAETI Elogio q) : *Eum inquit mox Paulli II. iniuria percelebrem fecit, quum literatos quosdam, et in his Platinam atque Callimachum tanquam impios atque maleficos tormentis excruciasset. Veterum enim ingeniorum illustria nomina sibi ipsis indiderant, quum in coetu sodalium laureati Musas colerent. Ea nominum novitate Pontifex elegantiae literarum imperitus suspiciosusque uebementer offendebarur, quasi id esset occulta coniuratorum ressera ad obeundum insigne facinus.* Satis haec quidem exempla indicare possunt, quam feruilis olim eruditorum fuerit conditio, ac quam graue difficileque obtigerit hominibus, ceruicem a iugo retrahere.

§. VI.

VVIMPHELINGIVS r) quoque eius rei testis esse potest, de quo paucis iam eiusque, qui huc pertinet, statu, agam. Hic quoniam doctior uidebatur, quam multorum ferre ratio, sustinereque poterat, apud IULIVM II. Pontificem *baereseos* postulabatur, et quidem illius maximi, ut putabant, criminis, quod AVGVSTINVM neque monachum fuisse, neque *Augustinorum* more uestitum, statuisset. Sed ipse Pontifex aequior harum rerum iudex culpae eum expertum pronuntiauit.

§. VII.

- p) Vid. I. B. v. E. freymüthige Gedancken aus der Historie der Critic p. 161. ubi e. TOSCANI PEPLO haec adducit.
q) p. 88.
r) Vid. GVDNLING in der Historie der Gelahrheit Tom. II. pag. 2180. Melch. Adami in uitis Theologorum, p. 22.

§. VII.

Nec iis temporibus, quae LUTHERO vicina sunt, in eiusque incidunt vitam, homines liberati a tali seruitute fuere. Scimus, quantum ERASMVS odii apud multos incurrerit, propterea, quod elegantioris doctrinae erat studiosior. Plenae sunt eius epistolae querelarum, de iniuriis sibi conuiciisque ac periculis inde ortis, quorum auctores facetissime, cum in *Encomia moriae*, tum in aliis scriptis, perstrinxit. Fatetur ERASMVS aliquo Epistolarum loco, quem memoria, male fida, nunc non suggerit, *se nunquam potuisse sustinere impressionem hostium coniuratorum contra bonas literas, nisi HADRIANVS, tum Cardinalis, hoc edidisset oraculum: Bonas literas non damno, hæereses et schismata damno.* Ipse quidem HADRIANVS, quamuis doctior, eloquentiam tamen elegantiolem contempsit, licet non tanto fastidio, ut alii eius temporis Theologi r)

§. VIII.

Quoties Lutherus ac Melanchthon de seruitute, sub qua non solum bonae literae, sed sacrae etiam doctrinae, gemebant, conquestus est! Quorum et aliorum querelae, cum notiores sint, quam ut huc afferri debere uideantur, iis adducendis superfedere possum. Vnum tantum et item alterum locum, huic rei confirmandae, adducam. MELANCHTHON s) luculenter docet, quanti et quales olim, ea aetate, hostes literarum fuerint: *Nunc uidemus, inquit, nusquam esse infestiores hostes bonarum artium, quam in illis sacerdotum sodalitiis. Proinde necessario tempore nobis in mentem venit, exulantes, suis sedibus, literas, hospitio excipere, et tanquam*

B domum

r) Conf. GER. MORINGI uita HADRIANI VI. p. 15. ed. CASE-
 BVRMANNI.

s) Declamat. Tom. I. p. 439.

domum deducere. Alterum locum, ex eodem auctore¹⁾ petitum, afferam: *Hic vestram fidem, Principes, vestram pietatem implorat ecclesia, ut hactenus philosophiae et humanarum traditionum captiuam, uel tandem ab hac misera, et his Babylonica seruitute adseratis.* Eandem sortem Lutherus seruitiumque sui temporis conquestus est grauissime, cuius uel unus locus uinis tanquam coloribus ueram nobis sistit imaginem: *Perdita, inquit, u) sunt studia nostri seculi. Sic enim interpretabuntur, quibus decretum est, non quinquennio cum Pythagoricis, sed perpetuo, et in aeternum cum mortuis silentium tenere, omnia credere, semper auscultare, nec unquam, saltem leui praeludio, contra Aristotelem et sententias, uelitari et mussitare.*

§. IX.

Cum locum illum LUTHERI, quem descripsimus, considero, eamque in eo factam Aristotelis mentionem perpendo, animum tangit insignis quaedam seruitutis eruditorum memoria, qua Aristoteli ueteres adstricti, tanquam mancipia, fuerunt. Quod quidem seruitium, si quis ante oculos sibi posuerit, ambiget sane, ridendumne magis sit, an potius dolendum? Scilicet in Academiis quibusdam, iisque haud ignobilibus, legimus in more fuisse positum atque constitutum hoc, ut, qui scientiarum magistri essent, ii iureiurando fidem facerent, se tenacissimos constantissimosque Aristotelis affectas futuros, neque ipsius doctrinae aduersum quid docturos, neque defensuros esse. Exhibet CHRISTIAN. THOMASIVS ^{x)} talem iurandi formulam, cui subscriptum uidemus annum MDXC. Quod,

1) Tom. II. Oper. PHILIPPI p. 38.

u) Tom. I. epistolar. p. 10. Ienae 1556. in 4to.

x) Vid. eius Monaths-Gespräche P. I. p. 599. ao. 1688. Conf. GRATIANI ASCHPANI libellus, de superstitione erudita. Colon. 1728, p. 20. seq.

Quod, nisi quis seruitium maximum eruditorum iudicer, is, nescio, quid tandem pro seruitute habeat. Hic autem neminem tam malum interpretem puto futurum esse, quasi praescriptam receptamque consuetudine olim docendi rationem reprehendere uelim. Scio, optimas quasque societates legibus teneri, et quaedam praescribi, optimo iure, solere. At ego, si quid reprehendere, tanquam seruile, uisus fuero, illum immaturum olim in Aristotelem amorem significo, quo homines, tanquam turbine abrepti et excoecati, Aristotelem, tanquam primae magnitudinis stellam, in coelo philosophico, suspicendum solum, putabant. Ideo iure illis succensendum est, qui Aristoteli, tanquam Regi in regno philosophico constituto, ac in folio posito, omnem ueritatem subiecerunt, ita, ut homines ne hiscere quidem contra eius doctrinam auderent. Hinc mirabilibus eum honorauerunt titulis. Vocarunt nimirum *unicum Philosophiae aquilam, summum scientiarum omnium Dictatorem, Philosophorum Deum, humanae sapientiae Dictatorem, sapientum Pontificem maximum.* Vid. ASPAN. loco supra laudato. Miseram seruitutem, ubi coecum ducem sequi multis uiae erroribus, in tenebris, homines coguntur! Iniuste satis ac acerbe, antiquis praesertim temporibus, constat Aristotelem regnasse, ubi doctores illi Angelici, Seraphici, cet. in summo fuisse pretio. Grauius igitur iniusteque LVTHERVS ac MELANCHTHON hanc seruitutem increpauerunt. Quorum hic: *Sensim, inquit, y) neglectae meliores disciplinae, eruditione graeca excidimus, omnino pro bonis, non bona, doceri coepta. Hinc prodire, Thomae, Scoti, Durandi, Seraphici, Cherubici et reliqui proles numerosior Cadmea sobole. Accedit insuper, quod non solum contenti ueteres studio nouorum, sed omnino, si qui in eam supererant aetatem, ceu in Lethen ablegati perierunt.* Ille autem, LVTHERVS, ita Aristotelis seruos describit: z) *Sunt illi homi-*

B 2

y) Tom. I. Declam. 48r.

z) Epist. T. I. p. 73.

homines Aristoteli et Porphyrio captiui, nec quid, sed quia dicunt, aduertunt: inde fit, ut nec unius capituli scripturae possint intelligentiam capere, multo minus tradere. Quam ignari autem atque inscii fuerint illi Aristotelis tanquam satellites, qui homines in ipsius seruitium redactos, constrictos quasi tenebant, testes supra laudati saepius ostenderunt. Operae pretium erit, eos denuo audire. AC MELANCHTHON quidem ita eos nobis adumbrat: a) *Complexorum doctrinae, quas tenebras non offuderunt argutiis? Quales sunt: Genus est species: Nullus et nemo mordent se in sacco: Parisiis et Romae uenditur piper. Arcent foro suo, quae non assequuntur.* LUTHERVS b) uero, sic audias: *Imo ne Philosophi Aristotelis unum capitulum intelligunt: quod cum gloria spero me probaturum, si examinandi daretur facultas.* Haec ideo tam copiose attuli, ut docerem, me, non temere, ridendam, aut si mauis, dolendam, hanc seruitutem uocasse. Quae quidem, si unquam, iis certe, quibus LUTHERVS uixit, temporibus, maxima incrementa ceperat, ut illud PLAVTI c) huc non immerito traxeris:

- - - Nam ita nunc mos uiget,
Ita nunc seruitiu' est, profecto modus haberi non potest.

§. X.

Ex his omnibus, ni fallor, clarissime patet, quam maxima pristinis, iisque sigillatim temporibus, quae feliciorum religionis pacisque antecesserunt faciem, imposita fuerit eruditus seruitus. Fuerunt quidem, quod non infitior, in mediae barbariei et seruitutis tempore, nonnulli homines, qui maiori ingenii doctrinaeque lumine, tanquam e tenebris, exsplenduerunt. Sed scimus etiam illud, quam graue fuerit illis,

a) Tom. I. Declam. p. 490.

b) Epistolar. Tom. I. p. 57.

c) in Curcul. Act. 2. scen. 3.

illis, seruilæ excutere iugum, atque e caligine dominatrice elu-
 clari. Si quis enim surgebat aliquando liberalioris ingenii
 ac conditionis homo, cui magis curae esset, cordique, erudi-
 tio, bone Deus! quot minae, increpationes, iniuriaequae, pe-
 riculi imminētis praenuntiae, undique in eum conuolabant,
 adeo, ut saepius loco moueretur suo! Hoc neminem praeter-
 rit eorum, qui, quid illa gestum inter eruditos, aetate sit, non
 ignorant. Quo factum est, ut libere sentiendi facultate sub-
 lata, ut quisque tutissime uiuere uolebat: ita maxime in alio-
 rum uerba opinionesque iuraret. Non defuere tamen, qui,
 quam libere non auderent, alia persona, quam mentiebantur,
 induti, quo laterent tutius, sententiam professi sunt suam,
 barbariemque regnatricem faceto sale perstrinxerunt.

Seruitus obnoxia

*Quia, quae uolebat, non audebat dicere,
 Affectus proprios in fabellas transtulit,
 Calumniamque fictis elusit iocis. d)*

Quorum tamen conatus, cum uiribus non adiuti essent, tan-
 tum abfuit, ut obstinatam expugnarent barbariem, ut potius
 uelut uictrix, haec dominandi ratio, reluctantes uinceret, serui-
 tuteque constrictos denuo, firmiter teneret.

§. XI.

Quantum autem damni in doctorum societatem inuexerit
 haec dominandi ratio, is omnium optime perspiciet, qui, ad
 quam maturam messem succreuerit eruditio liberis tempo-
 ribus, non ignorat. Quae quidem eo praestantior nobis
 cariorque esse debet, quo maius Reipublicae affert commo-
 dum atque ornamentum. Quod quidem MELANCHTHON,

B 3

uer-

d) PHAEDRVS Lib. III. fab. I. p. 98. ed. Schefferi.

uerbis admodum magnificis ante oculos ponit omnium: e)
*Non ulla, inquit, propugnacula, aut moenia firmiora urbium
 monumenta sunt, quam eruditione, prudentia, et aliis uirtutibus
 praediti ciues. At enim uero, ubi quaerenda erunt haec
 ciuitatis cum ornamenta, tum monumenta, si eruditis seruilis
 nota inuritur?*

- - Το δέλον ἔχ' ὁμοῖς, ὅσον κακόν;
 Οὐ χερὲ ποτ' ἀνδρα δέλον ὄντ' ἐλευθέρως
 Γνώμης διώκειν, εἰδ' ἐς' ἀργίαν βλέπειν.

*Nonne cernis, quantum sit malum, seruitus?
 Nunquam oportet seruum ingenua
 Studia trahere, nec otium sequi. f)*

Quem locum, si ad eruditos inseruientes applicemus, uiuide
 eorum seruilis fortem adumbratam uidebimus. Quae,
 quam perniciofa sit, ex eiusdem poetae. uno atque item al-
 tero loco, in luce collocabimus:

Δέλε, τὸδ' ἔπας, μὴ λέγειν, ἃ τις Φρονεῖ.
*Serui est, (quod dixisti,) non dicere aliquem id, quod sen-
 tiat. g)*

Δέλω γὰρ ἔχ' ὄιον τε τάλιθ' ἢ λέγειν,
 Εἰ δεσπότασι μὴ πρέποντα τυγχάνου

*Seruo non fas est, uerum dicere,
 Quod bero fuerit incommodum. h)*

Quod,

e) *Declam. Tom. I. p. 439.*

f) *EURIPIDES in Antiope v. 81-83. p. 455. ed. Barnesii.*

g) *Id. in Phoenissis v. 395. p. 126.*

h) *Id. in Busiride p. 463.*

Quod, si uerum est, uti est uerissimum, eruditos nempe iniquae olim seruitutis terminis, cohibitos fuisse, ac circumscriptos, nonne uerum perspicietur et illud, eo rem uenisse, ut eruditionis splendore extincto, grauissimi errores turpissimique, seruitutis huius, tanquam matris, filii, nascerentur? Vere igitur dicit MELANCHTHON: *i) Si lumen eruditionis in Ecclesia extinctum fuerit, deliria exorirentur uaria, ut antea accidit.* Etenim, qui, sublata luce, in tenebris uersatur, errat, labitur, multisque expositus est periculis. Hoc uolunt, qui erudita illa seruitute alios premunt, ut opinionum nebula obducti coequant, nec quid uerum sit, quid falsum, discernere, gloriaeque officere ipsorum, possint. Veritatis igitur illustrandae, cui lumen ademptum, quid facilius, quam ingentia, atque horrenda opinionum errorumque monstra efficiet. Quorum opinionum imperio, cum non amplius seruitute mancipati simus, sed ab ea liberati, iucundissima omnino subit animum illius memoria temporis, quo tali iugo excusso, in libertatem uindicati sumus dulcissimam. Quod, quomodo factum fuerit, pace in primis religionis saluberrima, operae pretium duco, in commentationis huius parte altera, iam pluribus considerare.

SECTION II.

Qua ratione per religionis pacem erudita seruitus fuerit sublata.

§. XII.

Considerantem me igitur hanc, quam dixi, seruitutis depulsionem, eamque, quae in eius suffecta locum est, libertatem dulcissimam, perpendentem, non potest eius
poe-

i) Declam. Tom. I. p. 345.

poenitere sententiae, ut firmas huius felicitatis origines a pace, diuinitus nobis data, repetendas putem. Eum ualde oculis captum omnes iudicarent merito, qui pacem hanc optimam potentissimamque seruitutis, etiam literariae, expultricem, agnoscere se uidereque negaret. Huic enim, quemadmodum multa alia, eaque praestantissima accepta referimus commoda: ita, hanc, qua nihil est dulcius, ab opinionum seruitio immunitatem, laeti tribuimus. In qua consideranda temporis aliquid operaeque ponamus, non quod difficilem demonstratu eam putemus, sed, ut eius praestantiam consideratu dignissimam, aestimandamque maximi, ante oculos denuo collocemus.

§. XIII.

Libertatis, autem, quam praedico, felicitatem, in eo ponemus, ut eam cum LAERTIO *k)* ἕξτατον αὐτοπραγίας dicamus. Ea enim nobis licet tam felicibus esse, ut non cogamur ueterum sententias, easque saepe absurdissimas, pugnacissime defendere, neque harum opinionum auctores, dominos nostros putare. Sua quisque enim gaudet libere sentiendi facultate, nec quia alii dicunt, credere iubetur ac tenetur. Quis enim nunc in latissimo eruditionis campo, tam angustis circumscribitur limitibus, ut non facultas ipsi detur, proprio in ueritatem inquirendi studio, doctrinarum quasi iter emetiendi? Hic autem nemini in suspicionem ueniam, quasi putem, de rebus quoque diuinis, licitum esse, credere docereque, quod quisque uelit. Licentia haec effer, nec libertas dicenda. Nonne etiam conceditur omnibus qui quidem apti ad hoc sunt negotium, ueritates diuinas explorandi explicandique potestas? Sed ueritatis sanctioris, erroribus perturbandae, merito homines interdicuntur ac prohibentur libidine.

§. XIV.

k) in Zenone Lib. VII. Segm. 171. p. 441,

§. XIV.

Huius uero originem libertatis, cum explicare uolumus, necesse est, ut quorum in primis ope, haec oppugnata sit expugnataque seruitus, paucis recordemur. **LV THERVM** autem, hic optimus quisque fatebitur, eum esse, qui diuinitus excitatus nostram ciuitatem primum et regionem, deinde alias, a seruitio abstraxit. Hic enim huius iugi impatiens, cum uehementis esset uir ingenii et immensa omnia uolueret animo, cum aliam, tum hanc etiam, excutiendam sibi seruitutem eruditam, putauit. Cum enim Scholasticorum opinionum erroribus, tanquam cardinibus, totam fere seruitutis molem inniti uideret, eos, ac seruile in Aristotelem studium oppugnauit, euentuque felici grauissimus auctor fuit, ut homines liberius bonas discerent artes loliaque fabularum extirparent. Nec uilius se deterreri passus **LV THERVS** est minis, fulminibusque, ex arce Tarpeia uibratis. Quo factum est, ut alia seruitute sublata, eruditorum quoque minueretur tollereturque seruilis conditio. Ut enim ipse erat, quod in iis barbariei temporibus mirari subit, eruditissimus uir: ita id sibi negotii datum putauit, ut corruptis sui saeculi studiis aptissima quaereret remedia. Dissipatis igitur tenebris, orta lucis aurora, instantis diei praenuntia, moestitiae speciem literis demisit libertatemque significauit. Hic uero occurrendum illis est, qui putant, tantum abesse, ut Lutheri doctrina libertatem literis uindicaret, ut potius iis interitum omnem inuexerit. **GRETSEVS** in libro, *de Luthero Academico*, passim hominibus persuadere non ueretur, Lutherum omnium bonarum artium studiorumque hostem iuratum fuisse. Ipse **ERASMVS**, qui alias **LV THERO** elegantem doctrinam, ipsius *de seruo arbitrio*, libro adhibitam, tribuit, alibi eandem non dubitat inflare tibiam. Dicit enim quodam, qui memoriae iam non succurrit, loco: *Vbi Lutheranismus, ibi literarum interitus.* Item in epistolis:



lis: *l) Luzbeus maxima inuidia grauat et nos, et bona studia.* Sed hanc iniuriam, cum ipsa Lutheri rerum gestarum memoria repellit, tum etiam docti quidam uiri eam, criminanti-umque linguam, publice foriiterque retuderunt. *m) Quid?* quod ipse Lutherus ille fuit, qui aduersariis occasionem dedit, ut studia ea, quae fere neglecta iacebant, paullo liberius diligentiisque tractarent. Exprobrant porro Luthero, quod philosophiam omnem, cuius fuerit expers, tollere uoluerit ac quasi furculis eiicere. At enim uero Lutherus oppugnauit falsam et nugatricem Philosophastrorum phisophiam, quae optima tunc ingenia detinebat et impedimenta ueritati maxima obiciebat. In Aristotelem merito inuectus est, misere deprauatum, superstitiose cultum, ac multis capitalibus erroribus labentem: adeo, ut eius quidem philosophandi rationem abrogatam cuperet. Et, si durius quid interdum contra philosophiam locutus uideatur, facile ei condonandum est, cum praeeeps ingenio in iram, intolerabilem abusum, qui uix remedium patiebatur, detestaretur. Ipse enim non ignarus fuit philosophiae, sed teste WINSHEMIO: *n) In doctrina Aristotelica, ut quisquam alius, peruolutatus erat.* Quam quidem philosophiae cognitionem ipsi tradidit Iodocus Isenacensis, *o) ipseque in hanc uocatus Academiam, Dialecticam Aristotelis, et Physicam professus est.* *p) Sententiariorum ita legendo sibi familiares reddidit, ut, MELANCHTHONE teste, q) Gabrielem et*

l) Tom. III. Oper, Lib. XIII. p. 478.

m) Vid. von SEELEN Oratio, quae inscripta est: Lutherus de scholis optime meritis. DORNMEYERVS de Luthero humanioris litteraturae cultore et aestimatore, et HALLEAVERI diss. de Ecclesia Lutherana melioris litteraturae Patrona.

n) In Orat. 1560. hab. Vid. Tom. V. Declam. Melanchth. p. 333.

o) Conf. SECKENDORF. Hist. Lutheranismi Lib. I. Sect. 8. p. 21.

p) MELANCHTH. in uita Lutheri, Tom. IV. Declam. p. 503.

q) l. c. p. 502.

et Cameracensem ad verbum memoriter recitare posset, nec Occamus ipsi hospes esset. Verae autem philosophiae Lutherum non fuisse hostem, ex eo patet loco, quem hic describam: *Vehementer, et toto coelo errare censeo, qui PHILOSOPHIAM et naturae cognitionem, inutilem putant Theologiae. r)*

§. XV.

In societatem consilii operisque sumtus Melanchthon fuit, ut a corpore hominum iugum acerbissimum repelleretur feruitutis. Hic operam suam Luthero egregie addixit, eoque socio, multas sustinuit periculi procellas: quamquam semper lenibus remediis aptior, animos flecti, quam frangi, putaret, cum tutius, tum facilius esse. Huius enim eruditissimi viri, qui pietatis ac omnis purioris eruditionis instaurator merito dicitur, s) eruditionem maximam, ingens timor aequabat. Quae quoque caussa est, cur Aristotelem non e ciuitate pellendum, sed medelam ei adhibendam, putaret, sperans eo facilius, tempus animis sanitatem allaturum. In qua quidem reuentus spem suam interdum elusit. Interim immortales ei gratias debemus, pro summis in literis meritis, quibus expulsa dominatrice barbarie, Vittembergam adeo celebravit, eam, ut merito omnium praestantissimam artium eruditricem uocare posses. Cui rei confirmandae, et quantum iugi excusserit, ostendendae, unum et item alterum locum adducam.

WINSHEMIVS r) *in oratione in funere Melanchthonis habita,*
C 2

r) In epistola ad MELANCHTH. Tom. I. epist. p. 360. Conf. Cl. HEVMANNVS in Act. Philosoph. P. II. p. 589. Vid. FROERISENII *Vindiciae Lutheri, quibus eius manes a philosophiae summo odio et contemptu, crassoque ignorantia, vindicantur. Argent. 1617.*

s) In epistola quadam Anonymi ad Principem Georgium Anhaltinum 1548.

t) Vid. Tom. V. *Declam. Melanchth.* p. 291.



iustis, sic eum extollit laudibus: *Commendat Capnio Principi Frederico, Philippum, iuuenem adhuc, qui ipsum statim assumptum huc misit, ut Graecam linguam hic doceret. Quae tenebrae tunc hic fuerint, non iam dicam, sed intra paucos annos Philippus eam lucem, non tantum linguarum, sed et caeterarum optimarum disciplinarum hic extulit, ut unius huius uiri ingenio et opera, haec schola facile caeteras, in Germania, Academias celebritate superaret.* In alia oratione, *u)* quae CRVCIGERI putatur, haec legimus urba: *Haud scio an nullo in hoc loco postea eruditione doctrinae, excelsuerit quisquam, qui non ex hac Academia prodisset, cum hic uixisset uel discipuli loco, uel etiam docendi munere functus esset.* Et paucis interiectis: *Factum est, ut quasi municipium quoddam hoc, Musarum, id est, omnis liberalis et ingenuae cognitionis ac facultatis existeret. Omnes autem boni, quibus hic consistere non licuisset, hanc tamen Academiam, quasi patriam alteram suam, gloriando ostentarent.* Hinc suo iure potuit affirmare Melanchthon: *x)* *Pulsa ueritas nobiscum adhuc Dei beneficio phitosophatur.*

§. XVI.

Tam uero, ut ad rei caput ascendamus, neminem puto tam perpugnacem esse, atque in concedendo tam difficilem, quin mihi se dare dicat hoc, per hos, quos dixi iam, duumuiros, quemadmodum aliam, ita eam quoque, qua oppressa eruditio erat, seruitutem, fractam esse a ciuibusque depulsam. Ea enim, quae attulimus, ostendere satis possunt, homines, qui sententiam profitebantur liberius, literasque, quam antea, tractabant studiosius, eos ab opinionum arbitrio seiunctos, atque in libertatem uindicatos fuisse. At nullum simul tam male credulum futurum esse, mihi persuadeo, qui suo assensu non

u) l. c. p. 420. 423.

x) Tom. I. Declam. p. 68.

non comprobet, hanc non potuisse seruitutem supprimi penitus, nisi rebus turbulentis pax interuenisset, firma libertatis conseruatric. Vt enim taceam, nondum exutas animo depositasque, omnes opiniones fuisse, quae tanquam dominae homines regerent: bellum opinione citius exarsit grauissimum, cuius flamma, ueluti uictrix, cum omnia consumeret, uerendum erat, ne libertas denuo in seruitutem uerteretur. Duce enim capto optimo, Principe Ioanne Friderico, omnes iam spes tota, minime tamen cura, deseruerat, exanimis uice unius, a cuius salute, multorum salus libertasque pendeat. Immo ipsa urbe, qua nulli hostis infestior erat, occupata, dolore tantae ad irritum cadentis spei, quid animo magis quam nouum seruitium obuersari potuit? Testes sunt ii, quos in hoc, longa uita et infelix senecta, traxit, ut hanc calamitatem uiderent, inter spem metumque dubii haerentes. Quorsum referas BVGENHAGENIVM, qui cum aliis, y) cum in urbe maneret, in minime gratum spectaculum suspensus erectusque intendebatur, Dei tamen auxilio, ipsa inclinata spe, fortiter feliciter confusus. Actum erat de libertate et salute maiorum nostrorum, nisi diuina cura prouidisset, ut a ciuibus iram belli hostis abstineret, immo paucis interiectis annis, exoptatissima pax, libertatis omnis felicitatisque conseruatric, sequeretur.

§. XVII.

Haec autem pia et salutaris pax, quin, quemadmodum aliam, ita eruditam quoque excusserit seruitutem, nemo, credo, dubitat, qui, quantum nobis ea concessum sit, non ignorat. Omnis enim

y) Nempe CASP. CRVCIGERO, t. t. Acad. Rectore, EBERO, FENDIO, FROERERO, BERNARDO et quibusdam aliis. Vid. BVGENHAGENII historica narratio quid Vitembergae in hoc bello acciderit, ap. HORTLEDERVM Tom. II. Lib. III. c. 73. p. 587. 589.

enim laesio mutua interdicta est, atque *αὐτονομία*, id est, libertas, nostris legibus uiuendi, sacrisque utendi, nobis permiffa; z) Quibus permiffis, facile patet, maiorem libertatem potestatemque concessam esse in ueritatem omnem inquirendi. Quod cum fieret, homines ad ueteres opiniones non amplius, tanquam ad saxum, adhaerescere cogebantur, et omnia nobis ista studia, quae antea de manibus excutiebantur, excoli magis amplificarique coeperunt.

§. XVIII.

Quod si euentu, teste harum rerum locupletissimo comprobare uoluerimus, maiorem sane nunc, quam antea, literas maturitatem duxisse, inueniemus. Scimus enim ab ipsa natura constitutum esse hoc, ut, quo quis minus tenetur aliorum pugnacissime defendere sententiam, eo felicius is ueritati inueniendae propagandaeque atque excolendae consulere possit. Quod cum praestitum fuisse egregie, constat, quis est, quin perspiciat, hoc non nisi pace moderante, excussoque opinionum seruitio euenire potuisse? Licet nobis illorum exemplo uidere, qui opinionum praeiudicatarum dominio adhuc seruiunt, iisque praesertim regionibus, ubi inquisitio intolerabile iugum imposuit hominibus. Multi quidem, quod negare non debemus, liberaliori modo ac laudabiliori, excolunt literas, quorum tamen plerosque Pontificis R. utilitate tanquam regula, suam eruditionem metiri oportet: Hinc, ut de aliis taceam emendatis literarum scientiis, nondum sanior faciliorque philosophandi ratio locum potuit obtinere. Quod quidem de plerisque, non de omnibus, affirmo. Constat enim multos iam excusso Aristotelis iugo praestantiores duces, immo ipsum

z) Vid. GOLDASTVS *Constit. Imper. T. I. p. 574.* Summ. Ven. D. HOFMANNVS in *Vnterricht vom Jubel-Fest p. 54. 55.*

ipsum Wolfium sequi, quamuis cautius interdum iis sit mer-
candum. Sed ad quantum apud *Protestantes*, cum haec, tum
alia studia, fastigii euecta sint, optimus quisque, ueritatis com-
pulsus uiribus, fatebitur. In uerum enim inquirendi liberta-
tem, cum pax attulerit, comprobatum est illud quoque CICERO-
NIS: a) *Pacis est comes, otiique socia, et iam bene consti-
tutae ciuitatis quasi alumna quaedam, eloquentia.* Haec au-
tem tempora pacifica, quantum prouentum tulerint uirorum,
diuina excellentium eloquentia, uti aliae, ita nostra academia,
testis est locupletissima. Haec enim alma mater multos fouit,
et sustentauit filios, qui ad eloquentiam, uti requiritur, ani-
mum, omnium fere scientiarum, tanquam flumine, imbutum,
attulerunt. Quod etiam, nisi in arctum compelleremur, de
aliarum artium scientiarumque incrementis ostendere facile
possemus. Sed, cum ipsa loquatur experientia, ab iis me-
rito possumus abstinere.

§. XIX.

Occurrere autem quisquam nobis hic possit, cum dicat,
quia homines, uti allatum a nobis sit, Aristoteli se iureiuran-
do obstrinxerint Saeculo adhuc XVI. exeunte, non posse fer-
uitutem pace religiosa dici excusam. Quo, si quis prema-
tur scrupulo, is eum credat facile animo exemptum iri, cum
animaduernerit, ipsis hoc hominibus obstinataeque uoluntati
eorum esse adscribendum. Praeterea non in hanc opinio-
nem descendimus, ut pataremus, uno statim tempore tantam
rerum mutationem, factam, sed, moderatrice pace, sensim pe-
detentimque in multis accidisse.

D

§. XX.

a) in *Bruio* c. 12.

§. XX.

Supereſt alia quaedam erudita ſeruitus, nondum ſublata, ſed quae aetatem tulit feretque, antiquiſſimam. Ea nempe, in quam homines ſe libere dant, ubi hominum in magna aliqua auctoritate conſtitutorum ita animo comprehendunt opiniones, ut ne machinis quidem admotis, eas extorqueri ſibi patiantur. Sic *Ariſtotele*, ut hoc utar, quem philoſophiae regem bigis quadrigisque arceſſitum in folio conſtituerunt, ſpontē, ac coeco auctoritatis amore, ſe ita ſubiecerunt, ut pro eius doctrinae ueritate ſanguinem profundere uoluiffe, aliquis diceretur. Alium, referunt, Philoſophum Pythagoreum, tanta ſe erga Ariſtotelem fide obſtrinxiſſe, ut nulla adigi poterit uī, quo tubum inſpiceret, ne ſcilicet conuinci ſe pateretur, ſtellas quasdam, a GALILAEO a GALILAEIS detectas, Ariſtotele ignotas fuiſſe. *b)* Cuius ſeruitutis male ſanae, cauſſae multae ſunt, laboris fuga, blandiendi ſtudium *c)* et coeca auctoritatis fiducia, falli, ut putant, neſciae. Qua, qui ita aliis inferunt, quid aliud faciunt, quam, ut in medio ſole, tenebras quaerant, digni, quibus CICERO *d)* in aures inſuſurret: *Non probare ſoleo id, quod de Pythagoreis accepimus, quos ferunt, ſi quid affirmarent in diſputando, cum ex iis quaereretur, quare ita eſſet, reſpondere ſolitos, IPSE DIXIT. IPSE autemerat Pythagoras.*

b) Conf. ASCHPANVS, *de ſuperſtit. erudita* p. 20. ubi plures teſtes adducit.

c) VI GNATHO apud TERENTIUM. *Eun. Act. II. Scen. II. v. 20,*
Quicquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque:

Negat quis, nego: ait, aio: poſtremo imperaui egomet mihi,

Omnia aſſentari, is quaerſtus nunc eſt multo uberrimus.

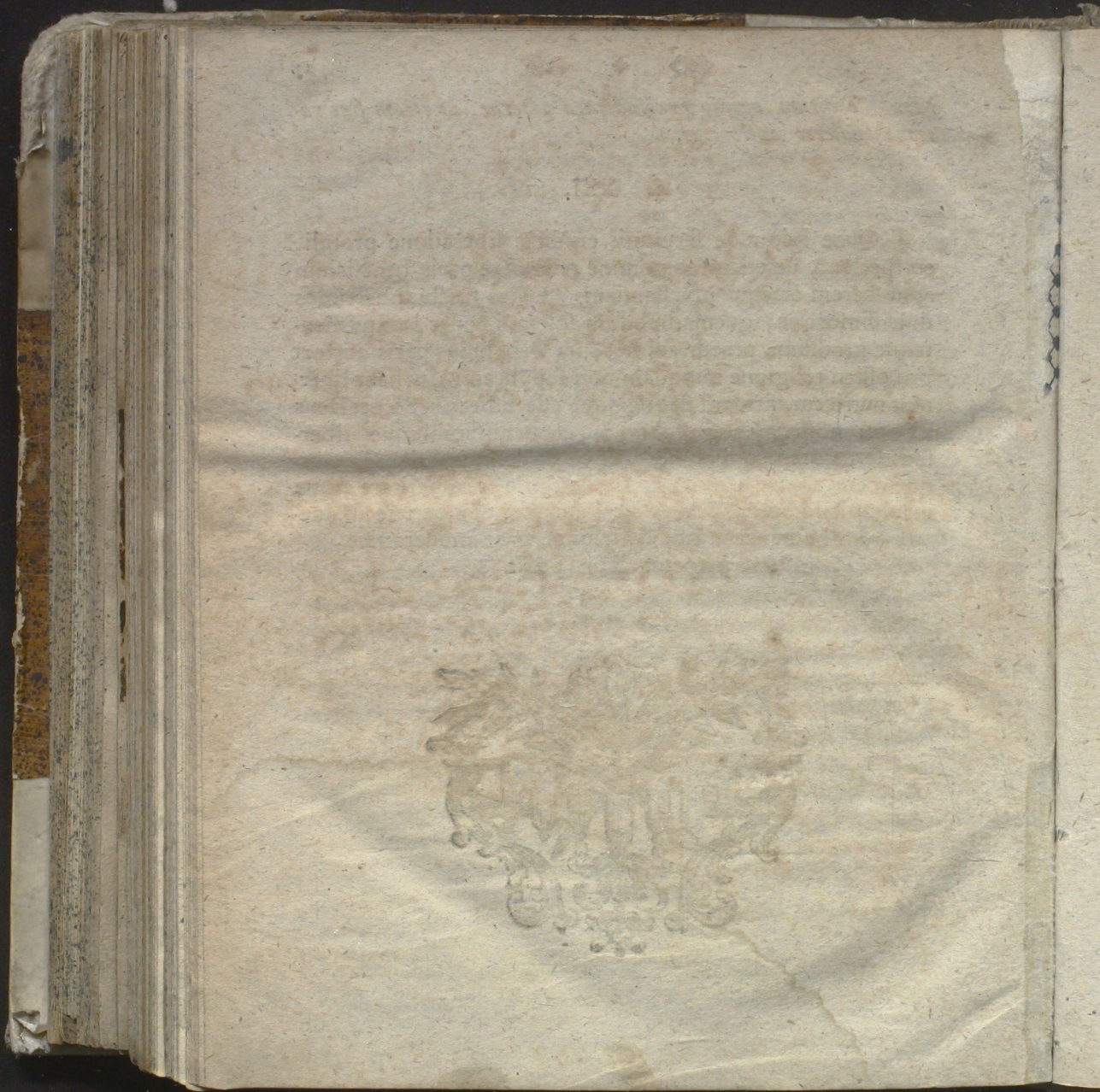
d) *De Natura Deorum* Lib. I. c. 5.

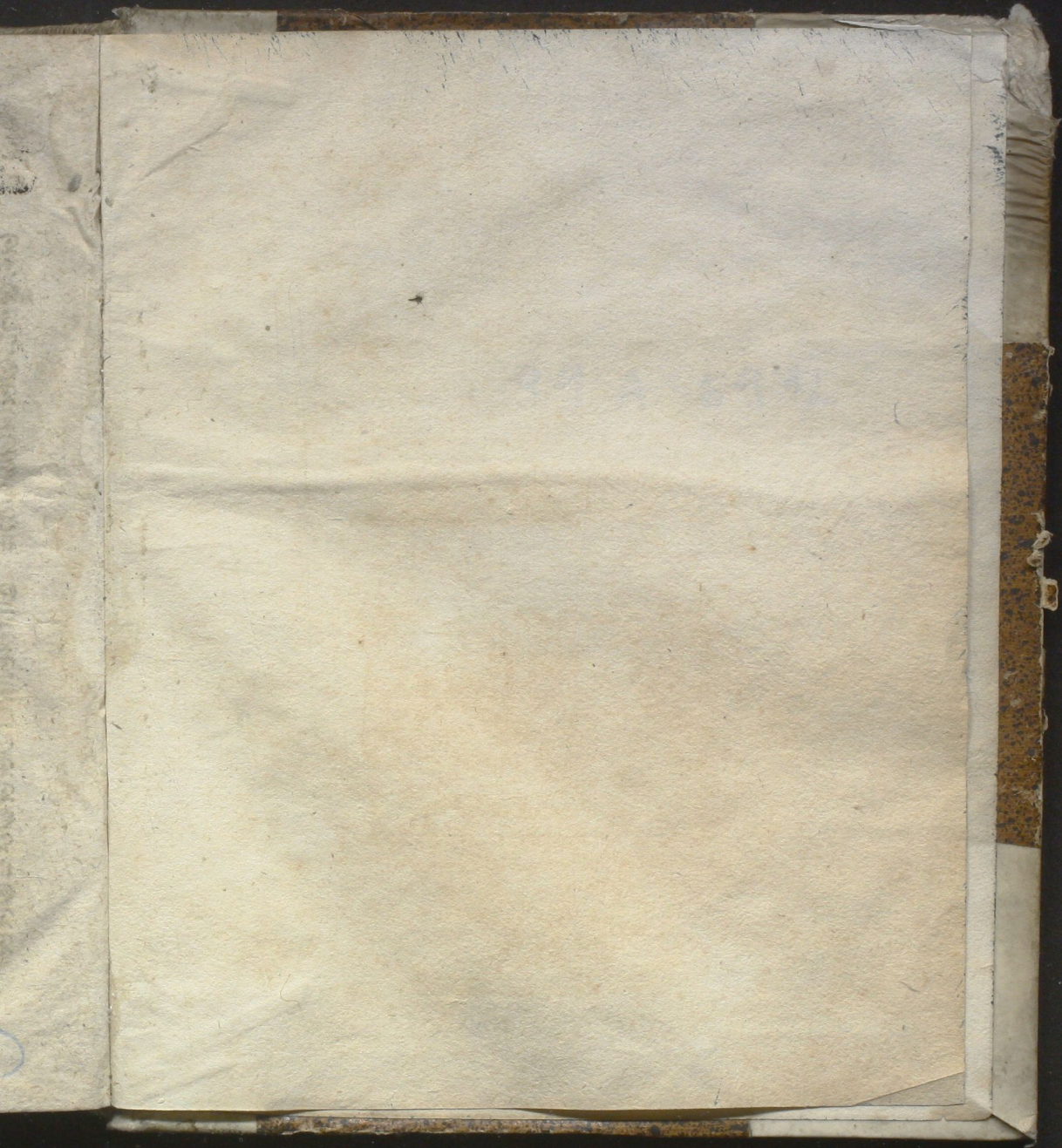
ras. Tantum opinio praecipitata poterat, ut etiam sine ratione ualeret auctoritas.

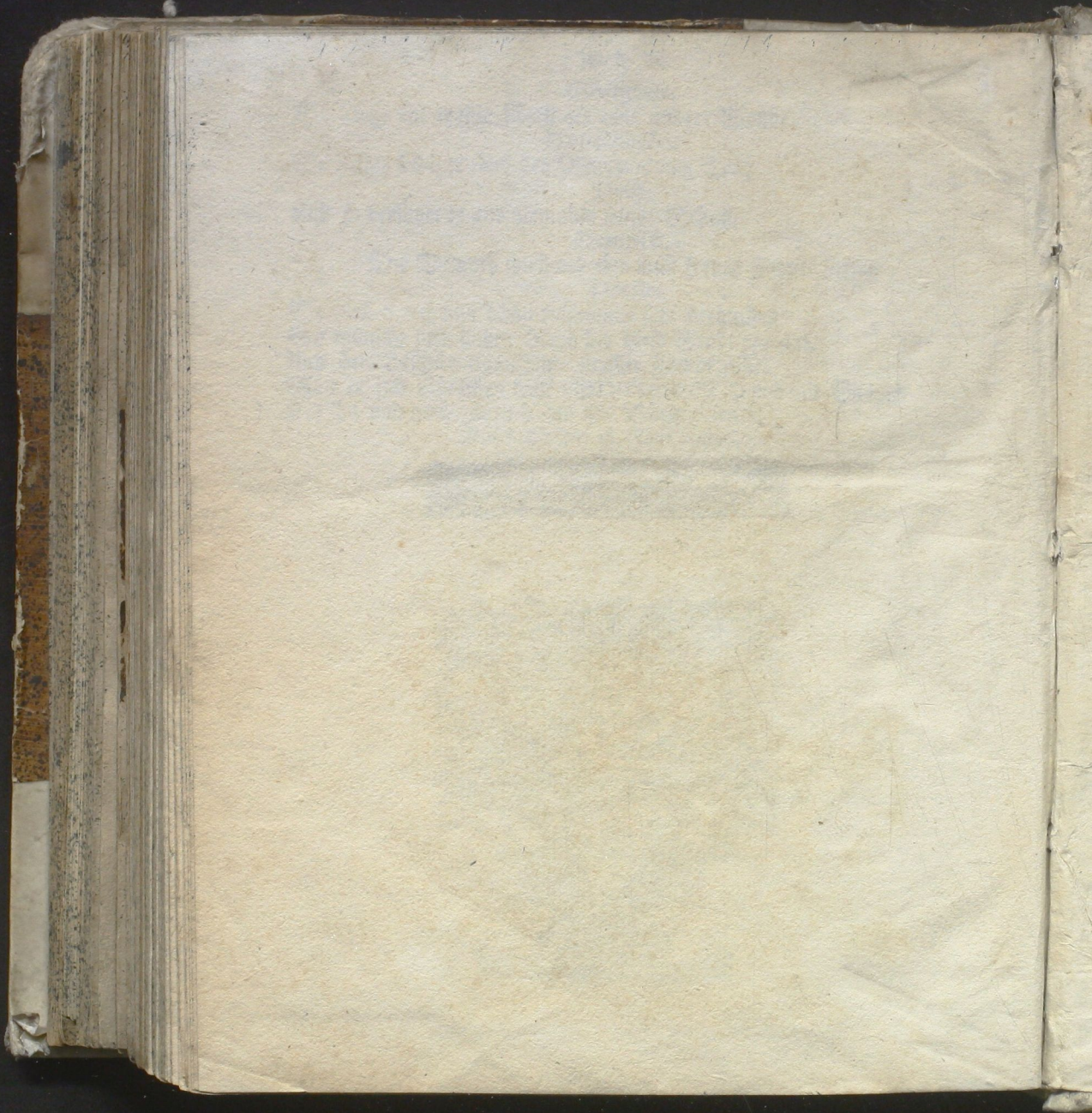
§. XXI.

Quae igitur de seruitutis eruditae liberatione protuli, eo spectant, ut etiam eo nomine religiosae pacis beneficium agnoscerem eiusque praestantiam. Cuius fructus uberrimos dulcissimosque, quemadmodum solemniter nuper laetitia mentequae gratissima praedicauimus: ita Deo, huius pacis auctori pro officii religione nunquam non supplicamus, ut hanc libertatis nutricem, firmam stabilemque esse iubeat. Seruet Deus REGEM nostrum augustissimum clementissimumque libertatis seruatore, qui nobis, quae celebrauimus, otia fecit, eiusque totam DOMVM REGIAM omni gloria, prosperitate atque incolumitate beet. Seruet Academiam, ut libertate diuinarum humanarumque ueritarum, pace moderatrice perpetua frui possit.









99 A 6912

ULB Halle 3
002 721 678



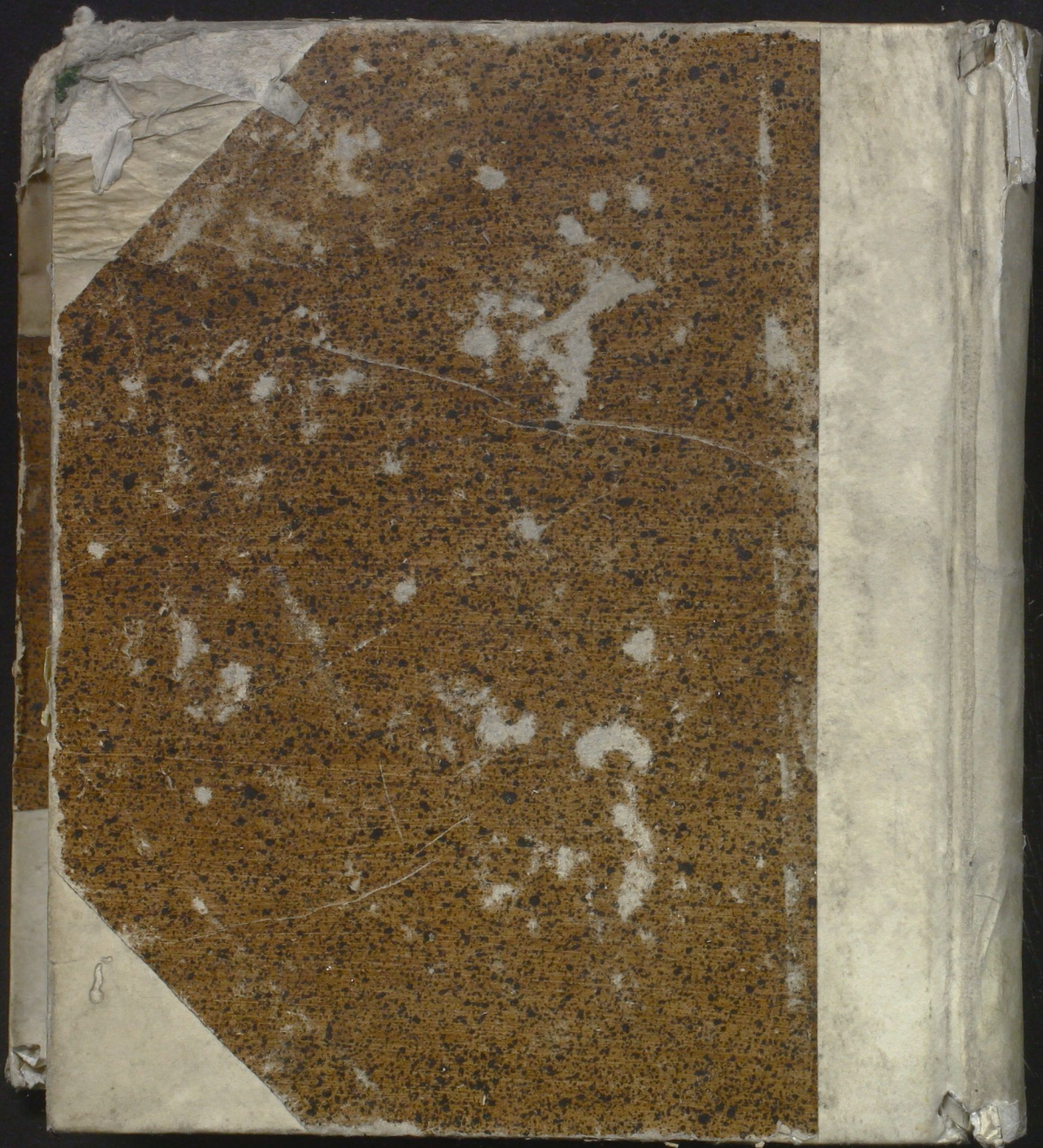
sb.

W 78

VD 77

Rehr a Kann.







Q. D. B. V.

29

DE

SERVITUTE ERVDITA
PACE RELIGIOSA

SVBLATA
COMMENTATIO ACADEMICA

Q V A
P R A E S E S
IOANNES GOTTLOB HEYNE

A. M. ET ORD. PHILOSOPH. ADIVNCTVS

D. V. NOVEMBRIS

ANNO PACIS RELIGIOSAE SAECVLARI ALTERO MDCCLV.

IN AVDITORIO MAIORI

LOCVM

INTER AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS
ADIVNCTOS

BENEVOLE SIBI CONCESSVM VINDICABIT

R E S P O N D E N T E

IO. ANASTASIO GRVLICHIO

FREYBERGENSI

SANCT. HVMANIORVMQVE LITERARVM CVLTORE

WITTEBERGAE

EX OFFICINA GERDESIANA.

Dr. F. H. Sch.